

За Важността на Предприемачеството

Тази разработка представя предприемачеството като ключово явление, което е в основата на икономическия растеж и което трябва да се възпитава и подпомага. Материалът обобщава основни развития в социалните науки, които обясняват предприемачеството, и го прави по начин, който е достъпен за младите учаци се.

Целта е предприемачеството да се представи като една предизвикателна и вълнуваща професия. Предприемачеството може да бъде преподавано и много хора могат да се излявят в него. Докато някои хора имат това в кръвта си, други стават предприемачи, защото разпознават такава възможност или защото нуждата ги подтиква към това.

Авторът смята, че следните дейности могат да обогатят учебния процес и да направят темата ангажираща и интересна:

- Среща с предприемач като гост-лектор в клас. Предприемачите често са отворени за нови възможности и много от тях биха се радвали на шанса да говорят с млада аудитория. Самите ученици или студенти също може да имат непосредствен контакт с предприемачи, например членове на семейството или познати.
- Посещение на местен предприемачески бизнес, като ИТ фирма, аутсорсинг бизнес, или разрастваща се консултантска компания.
- Запознаване с очерк за предприемач от национално бизнес издание. Списания като БГлобал (<https://bglobal.bg/>) или Мениджър (<https://manager.bg/>) често имат такива материали и са добри източници.
- Запознаване с са някои от историите на предприемачи в книгата „История на българското предприемачество“ от Силвия Георгиева и колектив, издадена през от 2022 г. от Агенцията за Насърчаване на Малките и Средни Предприятия (безплатна електронна версия е достъпна на <https://www.sme.government.bg/uploads/2023/01/Bulg.Hist.Etrepr.pdf> ; виж стр. 268-286).

Какво представлява предприемачеството?

Една успешна икономическа система трябва непрекъснато да разработва нови продукти и производствени процеси, за да отговори на непрекъснато растящите очаквания на потребителите и да докаже своята конкурентоспособност. Предприемачеството е процесът на създаване на нови

Тази разработка е подготвена с образователна цел за инициативата „Площадът“ на Граждани за България (<https://c4bg.org/civics>).

© Граждани за България 2023. Материалът може да се ползва безплатно от учители, учебни заведения, ученици и студенти за образователна цел: моля уведомете ни на admin@c4bg.org. Всяка друга употреба и възпроизвеждане без разрешение от Граждани за България е забранена.

организации с цел растеж, които да изпълнят тази мисия. А предприемачите са именно хората които се ангажират с тяхното създаване.

Австрийско-американският икономист Йозеф Шумпетер описва предприемачеството като процес на креативно разрушение, при който новите идеи, продукти, и форми на производство често изместват старите. Предприемачеството обаче не винаги е разрушително по природа, тъй като понякога то създава ново търсене, което не е съществувало преди, образува клиентите за това и в процеса създава един нов пазар.

Иновациите са в основата на предприемаческия процес

Предприемаческият процес често се свързва с иновациите – реализацията на нова технология, нов продукт или нов процес. Предприемаческите начинания идентифицират празна пазарна ниша и след това изграждат организация, която може да я запълни. Новосформираните предприемачески бизнеси често се оказват по-жизнеспособни от утвърдените бизнеси, които не са успели да въведат тези иновации.

Повечето нови организации започват като малки предприятия, но не всеки малък бизнес е предприемачески по природа. Ключът към определянето на един бизнес като предприемаческо начинание е неговият потенциал за растеж. За разлика от това, много малки предприятия често започват като семеен магазин, занаятчийска услуга или дори професионално начинание, като малка счетоводна фирма или лекарски кабинет. Въпреки че такива малки предприятия могат да осигурят работа и понякога богатство за своите основатели, те не са предприемачески, ако не целят проучване и развитие на възможности за растеж.

Какво характеризира предприемачите?

Тъй като предприемачеството е от изключително значение за икономическото развитие на една нация, от ключово значение е да разберем какви качества характеризират предприемаческите личности, за да можем да възпитаваме тези качества в обществото. Ясно е, че предприемачите са хора които са способни да проявяват инициатива, да мобилизират ресурси (капитал, труд и материали) и да организират и реорганизируют своите начинания, за да развият новата идея, която са открили. Основните качества, които им позволяват да реализират своята мисия са представени отдолу.

Склонност към поемане на риск

Когато кажем предприемач, често се сещаме за хора като Стийв Джобс, който стартира Apple в един гараж, или Ларипейдж и Сергей Брин, които основаха Google, или Илон Мъск, който основа Tesla. Всъщност повечето предприемачи не са толкова големи фигури. Докато предприемачите често имат някои характеристики, с които се открояват сред другите, всъщност много хора стават предприемачи. Ето какво най-често отличава предприемачите. Те обикновено поемат умерен риск, т.е. приемат, че започването на ново и разрастващо се начинание е несигурно по своята същност, но все пак не са комарджии, които пренебрегват риска.

Амбициозност

Предприемачите също така са амбициозни хора, които изпитват потребност от това да играят някаква положителна роля в този свят. Тази потребност обаче не е вродена, а възпитана; тя е въпрос на култура.

Психологът Дейвид МакКлеланд описва нуждата от постижения (need for Achievement; nAch) като научена потребност, която обществото култивира чрез регулаторни (т.е. закони и разпоредби) и нормативни (т.е. насърчаване на ценности) процеси. Развитите западни общества, твърди той, култивират висока нужда от постижения и насърчават хората да стават предприемачи, което води до бързо икономическо развитие. За разлика от тях други общества не го правят и изостават. Образованието и възпитанието на хората да станат предприемачи е от полза за обществото, защото успешните предприемачи създават работни места, нови технологии и процеси и генерират богатство не само за себе си, но и за много хора в обществото. Всички печелят от новия телефон на Apple, не само Стийв Джобс.

Упоритост

Предприемачите се характеризират също така и с упоритост. Те са оптимисти, които проявяват воля да преследват идеята си и да упорстват пред трудностите. Тъй като благоприятните възможности често са краткотрайни, предприемачите също така трябва да могат бързо да открият къде могат да създадат добавена стойност.

Въпреки че хората често си мислят, че предприемачите са затрупани с пари, реалността е, че през повечето време те започват с оскъден бюджет и след това се издигат над земята като че ли дърпайки връзките за обувките си нагоре /bootstrapping/: т.е., те упорстват, дори ако имат минимални ресурси и когато изглежда, че светът е срещу тях.

Процесът на създаване на ново начинание рядко е линеен и ясен; по-скоро има много моменти, когато начинанието трябва да преодолее големи предизвикателства, и по някога едва оцелява. Предприемачите са гъвкави и креативни мислители, които не се стесняват да променят идеята си в зависимост от възможностите, които се откриват пред тях. Те са способни да проявяват инициатива, да мобилизират ресурси (като капитал, труд и материали) и да организират и реорганизируют своите начинания, за да преследват ефективно новата възможност, която са идентифицирали.

Сформиране на екип

Предприемаческите начинания понякога се стартират от отделни лица, а понякога от малки групи хора. Въпреки това, дори ако предприемачът е сам в началото, той или тя трябва бързо да намери други, които приемат идеята и са готови да работят заедно. Ето защо ранното формиране на силен екип е много важно.

Добрият екип се състои от хора с различни таланти: например, ако един пише добре компютърен код, друг трябва да е добър продавач, трети трябва да може да пише креативно. Също така трябва да се намери някой, който разбира от финанси и счетоводство и т.н. За да формират силен екип, хората трябва да имат доверие един на друг и да работят заедно.

Успешните предприемачи са почтени хора. Въпреки че някои може да смятат предприемачите и бизнесмените като цяло за опортюнисти, които гледат да измамят другите, в действителност хората, които не са почтени, не получават добра репутация в бизнес средите, не могат да създадат солидни

екипи и рядко успяват. Успешните предприемачи имат възвишени ценности, които служат като морален компас за техните организации и са отправна точка за бъдещите им постижения.

Финансиране

Създаването на нов продукт, който може да се продава в достатъчни обеми и на атрактивна цена, обикновено отнема известно време, а предприемачите се нуждаят от ресурси веднага, далече преди да е произведен първият продукт. В тези ранни времена начинанието все още не е печелившо, но се нуждае от ресурси незабавно: за да наеме нови таланти, да наеме офис пространство и оборудване, да продължи научноизследователската и развойна дейност, да започне маркетинг и т.н. Затова предприемачите се обръщат към различни групи инвеститори като 1) *ангели инвеститори*, които предоставят скромни суми пари на ранен етап, и 2) *рискови капиталисти /venture capitalists/*, които специализират във финансирането на различни по-късни етапи на растеж.

В замяна на инвестицията си тези външни лица получават дялово участие в новото начинание, рамо до рамо с първоначалните предприемачи. За рисковите капиталисти даването на пари на нов бизнес, който през повечето време не е реализирал никаква печалба, е високорискова инвестиция. Те се управляват този висок риск като правят едновременни инвестиции в няколко различни нови начинания, с надеждата, че поне някое от тях в крайна сметка ще се увенчае с успех.

Така малко по малко, с външна помощ, новото начинание се разраства, създава работни места, развива технологии, продукти и услуги и отваря нови пазари.

Заклучение

Работата на предприемачите е трудна, но може да бъде много полезна за обществото. Ето защо те трябва да бъдат насърчавани и постиженията им да се отбелязват. Развитите икономики създават цели екосистеми в подкрепа на предприемачите, които се състоят от технологични паркове, инкубатори, центрове за развитие на малък бизнес, предприемачески мрежи и механизми за осигуряване на финансиране.

*Иван Манев
Професор по Мениджмънт
Университет на Мейн, САЩ
Граждани за България, 2023*